

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

การเลือกตั้งเป็นกระบวนการทางการเมืองอย่างหนึ่ง ซึ่งหมายถึง กิจกรรมทางการเมืองที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยด้วย การไปออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎรของตนเพื่อทำหน้าที่ในรัฐสภา และในรัฐบาล รวมทั้งเป็นกลไกแสดงออกซึ่งเจตนาจำนงของประชาชนที่เรียกร้องและสนับสนุนให้มีการปฏิบัติจัดทำ หรือละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในทางการเมือง และตัดสินใจในนโยบายสาธารณะที่จะมีผลกระทบต่อประชาชน การที่ประชาชนเลือกผู้แทนหรือกลุ่มการเมือง หรือพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์ และนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของตน ก็เพราะประชาชนเชื่อว่าผู้แทนที่ตนเลือกไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนนั้นจะใช้อุดมการณ์ที่ประกาศเป็นแนวทางในการนำนโยบายไปปฏิบัติและบริหารรัฐกิจ ในทำนองเดียวกันเพื่อเป็นการพิทักษ์ผลประโยชน์ของตนเอง ประชาชนจะไม่เลือกผู้แทนที่มีอุดมการณ์และนโยบายที่เป็นปฏิปักษ์หรือไม่เอื้อต่อความต้องการของตนดังนั้น การเลือกตั้งจึงเป็นกิจกรรมที่ประชาชนแสวงหาทางเลือกในการปกครองและบำบัดความต้องการของตนเอง เช่น การเลือกรัฐบาลที่มีอุดมการณ์ นโยบายอนุรักษนิยม หรือรัฐบาลที่มีอุดมการณ์และนโยบายก้าวหน้าตามแนวทางสังคมนิยมประชาธิปไตย หรือเสรีประชาธิปไตย หรือสังคมนิยม เป็นต้น ดังนั้นการตัดสินใจเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งที่สังกัดในกลุ่มอุดมการณ์ หรือพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งนั้น เท่ากับว่าประชาชนได้มอบอำนาจ

อธิปไตยของตนให้ผู้ที่ตนเลือก และให้ความชอบธรรมแก่ผู้ที่ตนเลือก ในอันที่จะใช้อำนาจการปกครองในห้วงเวลาที่กำหนดไว้¹

การเลือกตั้ง ถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญ ของกระบวนการทางการเมืองสมัยใหม่ มีความจำเป็นสำหรับระบบการเมืองเกือบจะทุกประเภท ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา มีเพียงไม่กี่ประเทศเท่านั้น ที่ไม่สามารถจัดให้มีการเลือกตั้งขึ้นได้อย่างเป็นกิจลักษณะ และประเทศดังกล่าวนั้นมักจะมีปัญหาในเรื่องความมีเสถียรภาพทางการเมือง หรืออีกนัยหนึ่งมีระดับแห่งการพัฒนากาการเมืองต่ำอย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งที่ไหนดหรือแบบใด จุดร่วมที่สำคัญของการเลือกตั้ง ได้แก่การระดมมติมหาชน เพื่อสร้างความชอบธรรมของการปกครอง การเลือกตั้งเป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการเลือกสรรผู้ปกครองเลือกแนวนโยบายที่ใช้สร้างสรรค์ การเรียนรู้ทางการเมือง การสร้างบูรณาการของชาติ ฯลฯ ด้วยคุณประโยชน์ ดังกล่าวจึงทำให้การเลือกตั้งมีความสำคัญ และถือเป็นกิจกรรมที่เกือบจะขาดไม่ได้สำหรับทุกระบบการเมืองสมัยใหม่ สิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งก็คือ ใครเลือกใคร เมื่อไรและอย่างไร²

¹ กระทบตล ทองธรรมชาติ, สมบูรณ์ สุขสำราญ และปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, การเลือกตั้ง พรรคการเมือง และเสถียรภาพของรัฐบาล (กรุงเทพมหานคร : มาสเตอร์เพรส, 2531), หน้า 1-2.

² สุจิต บุญบงการ และพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, พฤติกรรมการณ์ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า 2.

ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นระบบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 โดยคณะราษฎรมีวัตถุประสงค์ในการเปลี่ยนแปลงคือ เปลี่ยนแปลงการปกครองที่พระมหากษัตริย์อยู่เหนือกฎหมายมาอยู่ใต้กฎหมาย และมุ่งหวังที่นำอำนาจสูงสุดมาสู่ประชาชนอันเป็นพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย³ แต่ในความเป็นจริงหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา ประชาธิปไตยในการเมืองไทยเป็นเรื่องของชนชั้นนำที่ทำการต่อสู้กันเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ โดยมีประเด็นของการต่อสู้เกี่ยวกับสัญลักษณ์ทางการเมือง 4 ประการ คือ รัฐธรรมนูญ รัฐสภา พรรคการเมือง และการเลือกตั้ง⁴ การเลือกตั้งจึงเป็นการสร้างความชอบธรรมของชนชั้นนำโดยอาศัยประชาชน ซึ่งส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเป็นเครื่องมือ ทักษะคติของคนไทยที่ยอมรับความไม่เท่าเทียมกันในสังคม และแนวความคิดเรื่องบุญคุณ ความเกรงกลัวต่อบาป ตลอดจนความยากจนทำให้เงินมีความสำคัญและมีผลต่อการเลือกตั้ง ผู้สมัครที่มีเงินมากจึงมีโอกาสที่จะได้รับการเลือกตั้งสูง การเลือกตั้งในปัจจุบันนับวันแต่จะมีความซับซ้อนหรือมีปัจจัยเกี่ยวเนื่องมากขึ้น มีคนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น มีการใช้เงินในการเลือกตั้งเป็นจำนวนมาก สร้างความสำคัญให้แก่องค์กรทางการเมืองต่าง ๆ มากขึ้น และที่สำคัญคือ การเลือกตั้งได้สร้างความชอบธรรมให้กับการปกครองสมัยใหม่ได้อย่างดียิ่ง สามารถกำหนดได้ทันทีว่าจะให้ใครหรือคนกลุ่มใดเป็นผู้ปกครอง⁵

³ ชัยอนันต์ สมุทวณิช และชิตติยา กรรณสูต, เอกสารการเมืองการปกครอง (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2518), หน้า 210.

⁴ กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในระบอบประชาธิปไตย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 61.

⁵ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, "กรอบการมองพฤติกรรมการเมือง", วารสารสังคมศาสตร์ 1 (มกราคม-มีนาคม 2523) : 77-79.

ความหลากหลายของกลุ่มบุคคลสาขาอาชีพต่าง ๆ โดยเฉพาะนักธุรกิจเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น ในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อ 24 กรกฎาคม 2531 ปรากฏว่ามีนักธุรกิจได้รับการเลือกตั้ง 100 คน จากจำนวนสมาชิกผู้แทนราษฎร 357 คนและในการเลือกตั้งครั้งล่าสุดเมื่อ 22 มีนาคม 2535 ปรากฏว่ามีนักธุรกิจได้รับการเลือกตั้งถึง 164 คน⁶ การเข้ามามีบทบาททางการเมืองของนักธุรกิจเหล่านี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการหาเสียงเลือกตั้ง ทำให้การเลือกตั้งในเกือบทุกพื้นที่มีสภาพการแข่งขันสูงขึ้น ทำให้ผู้สมัครที่มุ่งหวังจะได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งต้องคิดค้นวิธีการต่าง ๆ รวมถึงการใช้เงินมากขึ้น เพราะจุดมุ่งหมายของการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งก็คือ การระดมให้ผู้เลือกตั้งมาลงคะแนนเสียงให้กับตนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยจะต้องมากกว่าผู้สมัครคนอื่น ๆ และพยายามลดเสียงสนับสนุนของผู้สมัครอื่น ๆ ให้เหลือน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ ดังนั้นผู้สมัครแต่ละคนจำเป็นต้องดำเนินการหาเสียงให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อหวังได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง เงินจึงเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการดำเนินงานในกระบวนการหาเสียงเลือกตั้ง คาดกันว่าผู้สมัครคนหนึ่ง ๆ โดยเฉพาะผู้สมัครหน้าใหม่ ต้องใช้งบประมาณในกระบวนการหาเสียงไม่น้อยกว่า 4,000,000 บาท ในการสมัครรับเลือกตั้งหนึ่งครั้ง ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่สูงกว่าที่กฎหมายกำหนดให้ใช้ได้เกือบ 12 เท่า จึงจะชนะการเลือกตั้ง⁷ ความได้เปรียบด้านเงินทุนของผู้สมัครที่เป็นนักธุรกิจร่ำรวยเหล่านี้ ทำให้พวกเขาสามารถตอบสนองต่อความเรียกร้องต้องการของประชาชน

⁶ กระทรวงมหาดไทย, กรมการปกครอง, รายงานผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 22 มีนาคม 2535 (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงมหาดไทย, 2535), หน้า 4.

⁷ สมบัติ จันทรวงศ์, การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง : ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2529 (กรุงเทพมหานคร : มุลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา, 2530), หน้า 67.

ในเขตเลือกตั้งได้ ทั้งที่เป็นผลประโยชน์ต่อชุมชน เช่น ถนนหนทาง บ่อน้ำ สะพาน
รั้วโรงเรียน ฯลฯ หรือการตอบสนองเป็นรายบุคคล โดยการแลกเปลี่ยนกับการที่
ประชาชนผู้เลือกตั้ง มาลงคะแนนให้ จากข้อเท็จจริงดังกล่าวทำให้การลงคะแนน
เสียงเลือกตั้งของคนไทยเป็นไปในลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถูก
ระดม (mobilized political participation) และผู้มีอิทธิพลอย่างสำคัญ
ในการระดมประชาชนไปใช้สิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งคือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน^๑ เงินที่
ใช้ในการเลือกตั้งมิใช่เพียงเงินที่เป็นค่าใช้จ่ายในการหาเสียง เช่น แผ่นปลิว
ป้ายโฆษณา น้ำมัน และรถยนต์หาเสียง เป็นต้น แต่กลับมีเงินที่ต้องใช้เพื่อการซื้อ
เสียงกันมากขึ้น มีการให้ราคากันเพื่อแลกกับคะแนนเสียง โดยมีหัวหน้าแต่ละ
พื้นที่เป็นผู้คอยกำกับดูแลการลงคะแนนเสียงกับเงินที่ต้องนำไปให้ผู้ออกเสียง โดย
เฉพาะภายใต้สภาพการดำรงชีพที่เดือดร้อน เงินจำนวนหนึ่งที่ประชาชนพึงจะได้
ด้วยการแลกกับการออกเสียงเลือกตั้ง จึงเป็นการตัดสินใจที่ไม่ยากเลยสำหรับ
ประชาชนที่ยากจนเหล่านั้นจะเลือกเงินแทนการรักษาคุณค่าและศักดิ์ศรีของคะแนน
เสียงของตน^๒

ในกระบวนการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครแต่ละคน มักจะมีกลุ่ม
บุคคลที่เป็นสื่อกลางหรือเชื่อมประสานระหว่างผู้สมัครกับประชาชน ได้แก่ "หัวหน้าคะแนน"
ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นคนที่เป็นที่เชื่อถือของประชาชนในท้องถิ่นหรืออาจเป็นชนชั้นนำ

^๑พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดขอนแก่น
เขต 3 18 เมษายน 2526 (กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2527),
หน้า 21.

^๒กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในสภาผู้แทนราษฎร (กรุงเทพ
มหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), หน้า 359.

ในท้องถิ่น ความสำคัญของหัวคะแนนแต่ละคนอยู่ที่ความสามารถในการควบคุมจำนวน
คะแนนเสียงให้แก่ผู้สมัครหัวคะแนนจึงเป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในกระบวนการ
รณรงค์หาเสียงเลือกตั้งถ้าผู้สมัครคนใดสามารถมี และสามารถควบคุมหัวคะแนนของ
เขาได้ในทุกระดับ หมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ เขาก็จะมีโอกาสได้รับชัยชนะในการ
เลือกตั้งมากกว่าผู้อื่น หัวคะแนนเป็นผู้ที่ให้ข่าวสารทางการเมือง ช่วยเหลือ
ประชาชน ชักนำ ควบคุมให้ประชาชนมาลงคะแนนเสียงในวันเลือกตั้ง หัวคะแนนจึง
เป็นกลไกที่สำคัญสำหรับการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในต่างจังหวัด¹⁰

คมกริช วัฒนเสถียร ได้แบ่งประเภทของหัวคะแนนออกเป็น 4 ระดับดังนี้¹¹

1) หัวคะแนนระดับจังหวัด ควบคุมคะแนนเสียงในระดับจังหวัด และ
หัวคะแนนระดับอำเภอ เป็นหัวคะแนนสูงสุดมีฐานะและศักดิ์ศรีเช่นเดียวกับผู้อำนวยการ
การเลือกตั้งหรือผู้ช่วยผู้อำนวยการเลือกตั้ง มีประสบการณ์ในการเลือกตั้งมาก่อน
อาจจะเคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือเคยสมัครรับเลือกตั้งหรือเคยมีส่วนร่วม
ในการหาเสียงมาก่อน

2) หัวคะแนนระดับอำเภอ ควบคุมคะแนนเสียงในระดับอำเภอ เป็นผู้
ที่หัวคะแนนในระดับตำบล และหมู่บ้านเชื่อถือ มีหน้าที่ประสานงานระหว่างผู้สมัคร
หรือหัวคะแนนระดับจังหวัดกับหัวคะแนนในระดับตำบล หมู่บ้าน

¹⁰พิชัย เก้าสารานุก, สมเจตน์ นาคเสวี และวรวิทย์ บารู, การ
เลือกตั้งปีตตานี ปี 2529 : ศึกษากรณีกระบวนการหาเสียงและระบบหัวคะแนน
(กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา, 2530),
หน้า 97.

¹¹คมกริช วัฒนเสถียร, ผู้แทนที่เด็ด ที่เด็ดผู้แทน (กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์บัณฑิตไทย), หน้า 94-112.

3) หัวคะแนนระดับตำบล ควบคุมคะแนนเสียงในระดับตำบล ทำ
งานประสานระหว่างหัวคะแนนระดับอำเภอและหัวคะแนนในระดับหมู่บ้าน ต้องเป็น
ที่เคารพนับถือของหัวคะแนนระดับหมู่บ้าน

4) หัวคะแนนระดับหมู่บ้าน ควบคุมคะแนนเสียงในระดับหมู่บ้าน หัว
คะแนนกลุ่มนี้ใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด เป็นผู้ที่เชื่อมประสานระหว่าง
หัวคะแนนระดับตำบลกับประชาชน

ชาติรี จันทรวิริยะชัย พบว่าหัวคะแนนประกอบด้วยบุคคลสาขาอาชีพต่าง ๆ
ต่อไปนี้คือ¹²

- 1) ข้าราชการ หรืออดีตข้าราชการ เช่น ตำรวจ ครู เป็นต้น
- 2) กลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่ได้รับเลือกจากประชาชนหรือได้รับการแต่งตั้ง
จากทางราชการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล คณะ
กรรมการสภาตำบล คณะกรรมการหมู่บ้าน หัวหน้าคุ้ม
- 3) กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น ได้แก่ สมาชิกสภาจังหวัดและ
สมาชิกสภาเทศบาล
- 4) นักธุรกิจ พ่อค้า คหบดีท้องถิ่น ได้แก่ เจ้าของโรงงานน้ำตาล ผู้รับ
เหมาก่อสร้าง ผู้ออกเงินกู้ เจ้าของโรงสี เป็นต้น
- 5) กลุ่มพระสงฆ์ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัดและเจ้าอาวาสวัดต่าง ๆ
- 6) กลุ่มเจ้าพ่อ นักเลง อันธพาล
- 7) กลุ่มอาชีพอื่น ๆ เช่น คนขับรถเครื่อง พนักงานโรงงานน้ำตาล
นักขายประกัน ชาวนา ยาม เป็นต้น

¹² ชาติรี จันทรวิริยะชัย, "หัวคะแนนในระบบการเลือกตั้งของไทย :
ศึกษากรณีจังหวัดกาญจนบุรี" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532).

นอกจากนี้ชาตรี ยังพบว่า การเป็นหัวหน้าคนไม่ใช้เรื่องการบีบบังคับ แต่เป็นเรื่องของผลประโยชน์ การตอบแทนบุญคุณน้ำใจ ความพอใจ ความศรัทธา เคารพนับถือ โดยที่ความสัมพันธ์ทางสังคมไทย เข้ามาเกี่ยวข้องโดยเฉพาะความเชื่อในเรื่องบาปบุญคุณโทษ ทำให้ง่ายต่อการแทรกตัวของระบบหัวหน้า หัวหน้าสามารถใช้ความเชื่อนี้ควบคุมชาวบ้านให้ลงคะแนนให้ผู้สมัครฝ่ายตนได้เป็นอย่างดี ส่วนชาวบ้านมีความต้องการสาธารณประโยชน์หรือเงินก็จะเรียกร้องผ่านหัวหน้าคนไปยังผู้สมัคร หัวหน้าคนจึงจำเป็นต้องเสนอความต้องการนี้ผ่านไปยังผู้สมัคร เพื่อสนองความต้องการของชาวบ้าน โดยหวังคะแนนเสียงที่ชาวบ้านจะลงให้เมื่อจ่ายเงินไปแล้ว หัวหน้าคนก็จำเป็นต้องหาวิธีการควบคุม เพื่อให้ผู้สมัครเชื่อถือไว้วางใจอันหมายถึงผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่หัวหน้าคนจะได้รับจากลูกพี่ของตนคือผู้สมัครในภายหลังโดยเฉพาะถ้าหากได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง นับว่าเป็นความเคยชินของชาวบ้านในการรับเงินหรือสิ่งของจากผู้สมัครโดยผ่านหัวหน้าคน

จะเห็นได้ว่า หัวหน้าคนเป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างผู้สมัครกับประชาชนผู้เลือกตั้ง โดยมีผลประโยชน์กับคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นสิ่งแลกเปลี่ยน บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ทางสังคมและความเชื่อทัศนคติของคนไทยนั้น ในกลุ่มหัวหน้าคนก็มีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับผู้สมัคร และกับผู้เลือกตั้งด้วยเช่นกัน ดังนั้นในการนี้จึงมีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์อยู่ 3 จำพวก คือผู้สมัคร หัวหน้าคน และผู้เลือกตั้ง กลุ่มหัวหน้าคนซึ่งมีหลายระดับความสามารถในการควบคุมคะแนนเสียงนั้นประกอบด้วยกลุ่มบุคคลหลายสาขาอาชีพ ความแตกต่างกันในเรื่องคุณสมบัติของหัวหน้าคนดังกล่าว อาจทำให้ลักษณะการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับผู้สมัคร และกับผู้เลือกตั้งแตกต่างกันไปด้วยซึ่งอาจมีทั้งการแลกเปลี่ยนระยะสั้นและระยะยาว โดยตรงและโดยอ้อม ต่อเนื่องและไม่ต่อเนื่อง ผลประโยชน์ที่ใช้แลกเปลี่ยนอาจมีปริมาณมากหรือน้อย นอกจากนี้เวลาในการแลกเปลี่ยนอาจแลกเปลี่ยนกันเฉพาะช่วงเวลาที่มีการเลือกตั้งหรือ

แลกเปลี่ยนกันทั้งก่อนและหลังการเลือกตั้ง จากจุดนี้เกิดคำถามที่น่าสนใจคือ หัวคะแนนที่มีคุณสมบัติแตกต่างกันในประเด็นต่าง ๆ ดังกล่าวนั้น มีลักษณะการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับผู้สมัครและกับผู้เลือกตั้งอย่างไรใน 3 มิติ คือ วิธีการแลกเปลี่ยน สิ่งที่ใช้ในการแลกเปลี่ยน และเวลาในการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ของหัวคะแนนซึ่งมีคุณสมบัติแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ นั้น แลกเปลี่ยนอย่างไร แลกเปลี่ยนอะไร และแลกเปลี่ยนเมื่อไรนั่นเอง

ดังนั้น การศึกษาเรื่องการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ของหัวคะแนนในครั้งนี้งจึงมุ่งที่จะหาคำตอบว่าหัวคะแนนในแต่ละกลุ่ม ที่มีคุณสมบัติแตกต่างกันในด้านความสามารถในการควบคุมคะแนนเสียงและอาชีพนั้นมีลักษณะการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับผู้สมัครและผู้เลือกตั้งอย่างไรใน 3 มิติ คือ วิธีการ สิ่งที่ใช้ และเวลาในการแลกเปลี่ยน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาดังนี้

1. เพื่อศึกษาว่าหัวคะแนนแต่ละระดับความสามารถในการควบคุมคะแนนเสียง มีลักษณะการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับผู้สมัครอย่างไร ใน 3 มิติ คือ วิธีการ สิ่งที่ใช้ และเวลาในการแลกเปลี่ยน
2. เพื่อศึกษาว่าหัวคะแนนแต่ละอาชีพ มีลักษณะการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับผู้สมัครอย่างไรใน 3 มิติ คือ วิธีการ สิ่งที่ใช้ และเวลาในการแลกเปลี่ยน

3. เพื่อศึกษาว่าหัตถ์คะแนนแต่ละระดับความสามารถในการควบคุมคะแนนเสียง มีลักษณะการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับผู้เลือกตั้งอย่างไรใน 3 มิติ คือ วิธีการ สิ่งที่ใช้ และเวลาในการแลกเปลี่ยน

4. เพื่อศึกษาว่าหัตถ์คะแนนแต่ละอาชีพ มีลักษณะการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับผู้เลือกตั้งอย่างไรใน 3 มิติ คือ วิธีการ สิ่งที่ใช้ และเวลาในการแลกเปลี่ยน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้คาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจว่า หัตถ์คะแนนในแต่ละระดับความสามารถในการควบคุมคะแนนเสียงมีลักษณะการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับผู้สมัครอย่างไร ใน 3 มิติ คือ วิธีการ สิ่งที่ใช้ และเวลาในการแลกเปลี่ยน

2. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจว่า หัตถ์คะแนนในแต่ละอาชีพ มีลักษณะการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับผู้สมัครอย่างไร ใน 3 มิติ คือ วิธีการ สิ่งที่ใช้ และเวลาในการแลกเปลี่ยน

3. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจว่า หัตถ์คะแนนในแต่ละระดับความสามารถในการควบคุมคะแนนเสียง มีลักษณะการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับผู้เลือกตั้งอย่างไร ใน 3 มิติ คือ วิธีการ สิ่งที่ใช้ และเวลาในการแลกเปลี่ยน

4. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจว่า หัตถ์คะแนนในแต่ละอาชีพ มีลักษณะการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับผู้เลือกตั้งอย่างไร ใน 3 มิติ คือ วิธีการ สิ่งที่ใช้ และเวลาในการแลกเปลี่ยน

5. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องราวเกี่ยวกับ หัตถ์คะแนนและกระบวนการเลือกตั้งของไทยในความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น และจะเป็นประโยชน์ต่อการคาดการณ์การเลือกตั้งและแก้ไขปัญหาในการซื้อเสียงในอนาคต

6. เป็นแนวทางหรือข้อมูลในการศึกษาวิจัยเรื่องราวที่เกี่ยวข้องต่อไป

สมมติฐานการศึกษา

การศึกษาเรื่องการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ของหิวคະແນครั้งนี้ได้ตั้งสมมติฐานไว้ดังนี้

1. ความสามารถในการควบคุมคະແນเสียงของหิวคະແນมีส่วนกำหนดลักษณะการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างหิวคະແນกับผู้สมัคร ใน 3 มิติคือ วิธี การ สิ่งที่ใช้ และเวลาในการแลกเปลี่ยน
2. อาชีพของหิวคະແນมีส่วนกำหนดลักษณะการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างหิวคະແນกับผู้สมัครใน 3 มิติ คือวิธีการ สิ่งที่ใช้ และเวลาในการแลกเปลี่ยน
3. ความสามารถในการควบคุมคະແນเสียงมีส่วนกำหนดลักษณะการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างหิวคະແນกับผู้เลือกตั้ง ใน 3 มิติ คือวิธีการ สิ่งที่ใช้ และเวลาในการแลกเปลี่ยน
4. อาชีพของหิวคະແນมีส่วนกำหนดลักษณะการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างหิวคະແນกับผู้เลือกตั้งใน 3 มิติ คือวิธีการ สิ่งที่ใช้ และเวลาในการแลกเปลี่ยน

ขอบเขตในการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่องการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ของหิวคະແນครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบเพื่อทำการศึกษาเฉพาะกรณีเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่ 8 อำเภอ คือ พระนครศรีอยุธยา ท่าเรือ นครหลวง

วังน้อย ภาชี บ้านแพรก มหาราช และอุทัย ในการนี้จะศึกษาเฉพาะหัวข้อแผนของผู้สมัครที่ได้รับเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วไปครั้งหลังสุดเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 และการที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาวิจัยในเขตเลือกตั้งนี้ก็ด้วยเหตุผลดังนี้

- 1) หัวคะแนนของผู้สมัครที่ได้รับเลือกในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับผู้สมัคร และกับผู้เลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอและชัดเจน
- 2) ผู้วิจัยใกล้ชิดและเข้าถึงแหล่งข้อมูล สามารถเก็บข้อมูลในพื้นที่ได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง เนื่องจากผู้วิจัยได้ติดตามและสังเกตการณ์เลือกตั้งในเขตเลือกตั้งดังกล่าวติดต่อกันหลายครั้งและมีความคุ้นเคยกับหัวคะแนนในเขตเลือกตั้งนี้พอสมควร

วิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่องนี้ศึกษาถึงคุณสมบัติของหัวคะแนนในด้านความสามารถในการควบคุมคะแนนเสียงและอาชีพของหัวคะแนน ในฐานะตัวแปรอิสระ (independent variable) โดยให้ลักษณะการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างหัวคะแนนกับผู้สมัคร และกับผู้เลือกตั้งใน 3 มิติ คือ วิธีการแลกเปลี่ยน สิ่งที่ใช้ในการแลกเปลี่ยน และเวลาในการแลกเปลี่ยน เป็นตัวแปรตาม (dependent variable) การศึกษาจึงมุ่งไปที่หัวคะแนนแต่ละกลุ่มที่มีความสามารถในการควบคุมคะแนนเสียงและอาชีพแตกต่างกันที่มีผลต่อลักษณะการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ของหัวคะแนนใน 3 มิติ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นในการศึกษานี้จึงกำหนดให้หัวคะแนนแต่ละระดับความสามารถในการควบคุมคะแนนเสียงและแต่ละอาชีพของผู้ที่ได้รับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 เป็นหน่วยของสิ่งที่วิเคราะห์ (object unit of analysis) โดยมีลักษณะการแลกเปลี่ยนผล

ประโยชน์ของหัวข้อแนเป็นสาระของการวิเคราะห์ (subject unit of analysis) หน่วยของการวิเคราะห์ (unit of analysis) และระดับของการวิเคราะห์ (level of analysis) คือหัวข้อแนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่เกี่ยวข้องกับกาที่หัวข้อแนเหล่านั้นอาจแสดงบทบาทเป็นหัวข้อแนในการเลือกตั้งระดับอื่น ๆ

การศึกษาเรื่องนี้จึงเป็นการศึกษาเรื่องราวของหัวข้อแนภายใต้บริบท (context) ของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับผู้สมัครและกับผู้เลือกตั้ง ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการศึกษาได้ดังนี้

1) ศึกษาจากเอกสาร รวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีที่นำมาเป็นกรอบในการศึกษา เอกสารการวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเลือกตั้งและหัวข้อแนที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว

2) การเก็บข้อมูลภาคสนามใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) หรือการสังเกตเชิงคุณภาพ (qualitative observation) และการสัมภาษณ์ (interview) กลุ่มหัวข้อแนที่มีคุณสมบัติแตกต่างกันตามตัวแปรอิสระ (independent variable) ประกอบกัน การสัมภาษณ์เน้นการถามหาข้อเท็จจริง (facts) แบบเจาะลึกเพื่อให้ได้คำตอบเกี่ยวกับลักษณะการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับผู้สมัครและกับผู้เลือกตั้ง โดยคำถามส่วนใหญ่เป็นคำถามเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์มีอิสระในการตอบและขยายความในจุดต่าง ๆ แล้วจึงหวนถามเจาะลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการ ในการนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาและทำความเข้าใจภูมิหลังและลักษณะพิเศษของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละบุคคล รวมทั้งทำความเข้าใจภูมิหลังของเรื่องก่อนทำการสัมภาษณ์ นอกจากนี้ยังได้สัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งครั้งนี้และผู้เลือกตั้งจำนวนหนึ่งเพื่อความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นของข้อมูล

นियามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ผู้สมัคร หมายถึง ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535

ผู้เลือกตั้ง หมายถึงประชาชนทั่วไปใช้สิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535

หัวหน้าคะแนน หมายถึงกลุ่มบุคคลที่เป็นตัวกลางในการเชื่อมประสานระหว่างผู้สมัครกับผู้เลือกตั้ง มีบทบาทในการแนะนำหรือชักจูงผู้เลือกตั้งให้ไปลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครที่ตนสนับสนุนในวันเลือกตั้ง หัวหน้าคะแนนในการวิจัยครั้งนี้หมายถึงหัวหน้าคะแนนของผู้สมัครที่ได้รับการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535

ความสามารถในการควบคุมคะแนนเสียง หมายถึง ปริมาณหรือจำนวนคะแนนเสียงที่หัวหน้าคะแนนแต่ละบุคคลควบคุมหรือระดมให้แก่ผู้สมัคร ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535